

Pravda v pohybu / Bůh v pohybu

Máme dnes za to, že celý Vesmír a všechno v něm je v pohybu; pohyb je základem, na němž je Vesmír postaven (resp. na němž „stojí“ a také „jde“, pohybuje se). Vše, co se zdá být trvalé, dokonce velmi trvalé (např. nejtrvalejší útvar v našem Vesmíru je proton: naprostá většina protonů vznikla krátce po vzniku Vesmíru samého, tedy po Velkém třesku, a zanikne krátce před jeho zánikem – pokud zanikne Velkých krachem, takže poločas rozpadu protonů je nejen souměřitelný s délkou trvání Vesmíru, ale je ještě delší), je založeno na zvláštním uspořádání změn nižší úrovně, vedoucím k téměř dokonale identickým rekurencím. Zdá se však, že naprosto identické rekurence nemají jiného významu (a jiné funkce) než pouhého materiálu, umožňujícího nějakou formu záchovy toho, co není pouhým materiálem (ani té nejnižší úrovně), nýbrž co představuje uprostřed rekurencí něco nového, co tu ještě nebylo. Proto vedle nejnižších forem pohybu (které zatím můžeme jen předpokládat – jak to dělají někteří teoretici, např. v podobě tzv. superstrun) a schopnosti rekurovat („rekurencí) musíme předpokládat ještě schopnost dát vznik nejen tomu nejnižšímu, ale také něčemu jinému, novému, vyššímu, komplikovanějšímu, co by ovšem zůstalo pouhou anomálií, kdyby nebylo oné schopnosti rekurence a tím nejen záchovy, ale i opakování v takové nezbytné míře, aby případné další „anomálie“ mohly představovat nějaké vylepšení, eventuelně i krok dál (a výš).

A právě zde se klade ona otázka, kam „umístit“ tzv. „Boha“, který po rozpoznání, že vše je v pohybu, ztratil své místo, jež mu přisoudila „metafyzika“ (klasicky: nehybný Hybatel Aristotelův). Samozřejmě je rovněž zapotřebí nově pojmout, oč tu vlastně jde (a půjde), nejde-li a nemůže-li jít např. o „první příčinu“ apod. Mysleme tím tedy to (nebo toho), co (nebo kdo) umožňuje a zakládá orientovanost veškerého dění; my budeme raději mlvit o „Pravdě“ (jakožto o „tom pravém“, co je zároveň normou pravosti všeho dalšího. Jestliže je funkce zdroje primordiálních „událostí“ příliš omezená (i když ji nemusíme vylučovat a jistě ani pomíjet) a jestliže funkce zachovávání ve více nebo méně relativní neměnnosti nevypadá také o nic důstojněji, je nasnadě spojovat orientovanost veškerenstva (Vesmíru, světa vcelku) se spěním ke všemu novému a stále ‚vyššímu‘ (pochopitelně o tom, co je nižší a co vyšší se rozhoduje právě formou oné orientovanosti světa). Tou absolutní novinkou proti veškeré metafyzice je spojování „Boha“ se spěním veškerenstva „dál a výš“, jak to říkal Teilhard de Chardin. Protože však v naší myšlenkové situaci došlo nejen k rozpadu metafyziky, ale také k úpadku a problematizaci vývojového optimismu, bude zapotřebí se zabývat také druhou stránkou oněch „anomálií“, totiž těch, které nevedou k vylepšení a k postupu na vyšší úroveň, ale naopak ke zhoršení, poklesu úrovně a eventuelně rozpadu toho, čeho už bylo kdysi různým vylepšováním dosaženo.

(Písek, 040202-2.)